

איש בלי נצח 3:49

מילים: מיכה שיטרית*

לחן: ארקדי דוכין

שירה: ארקדי דוכין

עדיין מוצא חן בעיני האל
ומזב שכן המ... כן.

עדיין מוצא חן בעיניה של...
וזאת שאותי תיקח לעזאזל.

עדיין לא אבוד בעיני האל
ובעיני אימי גם כן.

אם לא הולך וקצת קשה
זה עושה לי מזב לדעת ש...

למעלה, גבוה, יש מי ששומע
צעקה של איש קטן.

על הארץ, למטה, איש בלי נצח ששנחח
מבקש רק עוד קצת זמן.

עדיין לא מבים בעיני האל
ומזב שכן... כן.

השמש חמה והאזיר זורם
זה באמת קודה... לא... אני חולם.

- מהי ההוכחה של מחבר השיר?
- האם הוא אדם דתי?

הוכחות למציאות האל

עיינו ב'הוכחות' השונות וחשבו: מהי דמותו של האל בעיני המוכיח?

1

ל ויושע יהנה ביום ההוא, את-ישראל--מיד מצרים; וירא ישראל את-מצרים, מת על-שפת הים. לא וירא ישראל את-היד הגדלה, אשר עשה יהנה במצרים, וייראו העם, את-יהנה; ויאמינו, ביהנה, ובמשה, עבדו. (שמות יד)

- מדוע האמינו בני ישראל בה'?
- מה הייתה ההוכחה שלהם?

3

מעשה שבא מין אחר ואמר לרי עקיבא: העולם הזה — מי בראו? אמר לו: הקב"ה. א"ל: הראיני דבר ברור. א"ל: בנד שאתה לובש מי עשאו? אמ"ל: האורג. אמ"ל: איני מאמינך, הראיני דבר ברור. א"ל: ומה אראך, ואין אתה יודע שאורג עשאו?!... א"ל רי עקיבא: כשם שהבית מודיע על הבנאי, הבגד מודיע על האורג והדלת על הנגר — כך העולם מודיע על הקדוש ברוך-הוא שהוא בראו" (מדרש תמורה)

(מדרש תמורה)

שתי הראיות האלה מביאות ראייה מן העולם על האל.

- מהי דמותו של האל העולה מהן?
- איזה אל אינו משתמע מהוכחות אלה?

4

וימן הידוע אצלנו, פי הדברים שהם נעדרים כונת מכון בפרט אחד מהם — אין אפשרות שימצאו בהם עקבות התקמה והיכלות. הלא תראה: אלו יצק האדם דיו על ניר פבת-אחת, לא יתכן שיצטייר ממנו עליו פתב סדור ושורות נקראות פאותו הנעשה בעט; ואלו הגיש לפנינו אדם פתב מסדר כמה שאין אפשרות שיהיה שלא על-ידי עט, נדמה, שהוא יצק את הדיו על הניר ונצטייר הפתב עליו מאליה, היינו ממקרים להכחישו ושל לא יתכן שנעשה שלא בכונת מכון. וכךן שפכתש בעינינו שרטוט פכניות שנקבעו בהספמתנו, היאך יתכן לומר כמה שהוא בעינינו יותר דק בעשיתו ועמק בשכלולו ללא גבול, שהוא נתנהו בלי כונת מכון ותקמת תקם ויכלת יכול.

חובות הלבבות, שער הייחוד פרק ו

.... ככל שהתקדמתי במחקר על תורת היחסות, התברר לי שאני הולך ומגלה חוק פיזיקלי חשוב שעתיד לשנות את כל התפישה המדעית. נוכחתי לדעת שההכרה הולכת ומתחזקת בתוכי: לא ייתכן שעולם כזה מתוחכם נברא במקרה! ישנו כוח עליון, בורא חכם מאוד שברא את עולמנו!..

(אלברט איינשטיין)

- מה ההוכחה של איינשטיין?
- איזה אל עולה מתוך הוכחה זו?

האלוהים מרגלה לאדם בעצמן של השאיפה והעריגה. מדוע לא ידע האדם מרגוע? מדוע יבקש את אשר לא ימצא לעולם? אין זה כי אם האלוהים מושך את האדם אליו. האדם עיף ויגע, איננו שבע רצון מתיו ומהישגיו בחיים, הוא נבוך ותועה בשבילי הנציאות, את אשר ירצה ביותר לא ישיג. אבל הכישלון בבקשתו לא ימנענו מלהתמיד בבקשת הדבר אשר לא ישיג. "דבר" זה אינו נותן לו מנוח, מגרה עצביו, מושכו בכוח עצום. מה טיבה של בקשה זו? אין זו אלא בקשת אלוהים. מהו ה"דבר" המיסתורי המשתמט מן האדם מדי פעם בפעם? התחברות גמורה לאלוהים, למקור המקורות. בחיג האדם ובתיסכולו מתגלה האלוהים.

הר' יוסף דב הלוי סולובייצ'ק, איש ההלכה

- איזה סוג של הוכחה יש לרב סולובייצ'ק?
- מה דעתכם על הוכחה זו?

ובדומה לזה אמר משה בפתח דבריו בדברו אל פרעה "אלהי העברים שלחני אליך" רצונו לומר: אלהי אברהם יצחק ויעקב, כי היה דבר האבות מפרסם אז באמות, ונודע כי הענין האלוהי נתחבר עמם והשגיח עליהם ועשה להם נפלאות, ולכן לא אמר לו משה לפרעה "אלהי השמים והארץ שלחני אליך" ולא "בוראי ובוראך שלחני אליך" וכן פתח האלוה בדברו אל כל עדת בני ישראל "אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא אמר "אני בורא העולם ובוראכם", וכן פתחתי אני בהשיבי לך שר הכוזרים כאשר שאלתני לאמונתך בהודיעי אותך מה הוא הדבר המחייב אותי והמחייב את כל עם ישראל דבר שנתברר לבני ישראל בראשונה על פי ראות עינים ואחרי כן נמסר לאיש מפי איש בקבלה הדומה למראה עינים:

ריה"ל, הכוזרי, א, כה

- מהי ההוכחה המכרעת למציאות האל, עפ"י ריה"ל?
- איזה אל עולה מראייה זו?

אין לך יום, שבו לא תביע הנשמה אזכרה. אין לך יום, שבו לא תמצא החרטה מקום בליבו של אדם, אף-על-פי שאיננו מהכוון לכך כלל. אין לך שעה, שבה לא יעבור בו איזה הרהור-חשובה, ולו גם קל, ולו גם כרפרוף שאינו נחפס כלל.

מאין כל אלה? — אותיות פזורות הן מאימרת-אלוהים הגדולה והצרופה; הד בת-הקול היוצאת בכל יום ומכריזה: שובו, בנים שובבים; הד-הנשמה עצמה, שהיא בת-מלך לפי טיבעה ולא תוכל בשוא רפש-החיים.

מבקשים סיבות סוציאליות, ובכלל — 'אנושיות ביותר', לזוכר-הכליות והרהורי-התשובה. אבל מאין זו התמידות, זו העיקשות של החרטה, הפועלת למרות רצונו ושיכלו של אדם? מאין אותו הקול שאינו פוסק: הזור בכך, חוזר בכך? בני-אדם משחיקים את הקול, גוערים בו, מבקשים 'להסתהרר' ממנו על-ידי הטאים הדשים, ניסחים-דעתם ממנו. הם עושים עצמם כלא שומעים, שוקעים עוד יותר בתועבות-החיים, אבל הוא איננו פוסק מלרדוף אותם ומלהדריכם מנוחה.

אף זאת: מאין באה היראה הנופלת על אדם בכזו לחטוא? מאין ההרגשה, כאילו "שהוא וזאת" את מעשיו המגונים?

אנחנו 'מתגברים' בני-אדם על 'דמיון' זה ומנסים לחטוא, אבל סוף סוף — פחד זה — מאין הוא בא?

האין כל זה הסד-האלוהים? האין האדם שומע, אם אוננים לו, בעצם רתיתת החטא: „הדל, בני, ואל תעשה זאת“? ...

הלל צייטלין, 'על גבול שני העולמות'

- מניין מוכיח צייטלין את מציאות האל?

<p>אלברט איינשטיין — (1879-1955), פיזיקאי יהודי, מגדולי המדענים בכל הזמנים.</p>	<p>מיכה שטרית — (נולד 1962), יוצר, מלחין וזמר, ממקימי להקת 'החברים של נטאשה'.</p>	<p>הלל צייטלין — (1871-1942), סופר והוגה דעות יהודי. הושפע מפילוסופים מודרניים כניטשה ושיפנוזה מחד, ומעולם הקבלה והחסידות מאידך.</p>	<p>ר' יהודה הלוי — (1080-1141) רופא, משורר ופילוסוף, מחבר ספר הכוזרי.</p>	<p>חובות הלבבות — חיבור המציג את תורת המוסר היהודית, נכתב ע"י רבנו בחיי אבן פקודה (1120-1050, ספרד). הספר שם דגש על הפנמה של ערכים מוסריים העולים בחשיבותם על מעשים</p>	<p>הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'ק (1903-1993), פילוסוף דתי, מראשי תנועת המזרחי וממנהיגי היהדות האורתודוקסית בארצות הברית במאה העשרים</p>
---	---	--	---	---	---

לא נכחד, כי ישנו הבדל מסויים בין מחשבת העבר לזו של ההווה בנוגע לדרישת האל-סופיות דרך המציאות הסופית. בשעה שהפילוסופיה של ימי הביניים וגם זו של ראשית התקופה החדשה ביטאו את דרישת האל-סופיות והנצחיות בצורה אובייקטיבית, ע"י ניסוח מופתים חותכים, לדעתם, בעלי תוקף הגיוני, באה התפישה החדשה והעיזה לכפור בערכם ההגיוני-אובייקטיבי של המופתים, שמחבריהם ייסדום על הנחות קטגוריאליות כמו זו של העצם או של הסיבתיות. אמרה התפישה החדשה: אין לנו רשות להשתמש בקטגוריות ילידת מציאות סופית, מותנית וזמנית כדי להוכיח אמיתות מציאות אל-סופית, מוחלטת ונצחית. קטגוריות אלה, שברכה צפונה בהן כשהן נתבעות לקבוע חוקים פורמליים-כמותיים וליצור תבניות עולם מדעי, אינן יכולות לצאת מתוך מעגל הניסיון המדעי ולהשתלט שלטון בלי מצרים בעולם על-מוחשי, על-נסיוני ועל-שכלי.

ברם, תפיסה זו באה לעקור ומצאה את עצמה נוטעת; באה להכחיש ומצאה את עצמה מאמינה. כפרה היא היכולת האדם להסיק בעקיפין על ידי הוכחות, בנות כוח שני של ההיגיון, מן הסופיות על האל-סופיות, מן הזמניות על הנצח ומן הממשיות על הטרנסצנדנטיות. אבל במקום למחות את כל המופתים מספרה, קיימה וקבלה אותם כחוויות בלתי אמצעיות שאינן מיוסדות על פעולות ההיקש ההגיוני, כי אם מתבטאות בגילוי ובהארה פתאומיים. שום שיג ושיח אין לחוויות אלו עם המסקנה העקיפה או הגזירה שווה ההגיונית. כפי שתודעת המציאות בכלל והישות האנוכית בפרט אינן עוסקות בהכרעות הגיוניות אלא מהוות עצם מהותו הרוחנית של האדם, כך היא גם חוויית האלוה. כולה מקורית, ראשית ואחרית מציאותו של האדם. מעולם ועד עולם היא קודמת לכל היקש ומסקנה. היא וודאית שבוודאיות, אמת שבאמיתות. אם יש עולם, אם יש מציאות בכלל – ובזה אין האדם, שלא נתפס לפילפולים של הבל, מסופק כלל – יש אלוה שהוא צור ההווה ומקורה. אם יש אנוכי, אם האדם קיים – וגם את זה האדם יודע ודאית – ישנה אלוהות אישית חיה הממלאה את התודעה האנוכית. אי אפשר לחשוב, לדבר ולדון על מציאות עולם ואדם אם אין חיים ומרגישים את מקור ההווה, אהיה אשר אהיה

הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'ק, "ובקשתם משם"

- מה עמדתו של הרב סולובייצ'ק על הוכחות מדעיות למציאות האל?

על הידיעות העליונות אין מקום לשאול מהיכן יודעים. כשמוצאים בקרב הנשמה רוח עליון, ואוצר ידיעות מסודרות, מתאימות זו לזו, זהו היותר עליון שבבירורים. כל הידיעה הבאה מתוך מחקר אינה כי אם אמצעי איך להגיע לידיעה עליונה זו, שהנשמה מפכה מקרב עומק עמקים שלה.

האמצעי היותר מוכשר לבא למדה עליונה זו היא דבקות בה', בכל כח, והגיון רזי תורה.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, אורות הקודש חלק א, עמ' רעט

האמונה אינה לא שכל ולא רגש, אלא גילוי עצמי היותר יסודי של מהות הנשמה, שצריך להדריך אותה בתכונתה, וכשאינן משחיתים את דרכה הטבעי לה, איננה צריכה לשום תוכן אחר לסעדה, אלא היא מוצאת בעצמה את הכל. בעת החלש אורה, אז בא השכל והרגש לפנות לה דרך. וגם אז צריכה היא לדעת את ערכה, שלא משרתיה – השכל והרגש – הם הנם עצמותה. וכשתהיה קבועה באיתן מושבה, אז יצליחו השכל והרגש בפניו הדרך ובהמצאת האמצעים השכליים והמוסריים המסקלים את המכשולים מעל דרכה.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, מאמרי הראי"ה, עמ' 70

- על פי שני קטעים אלה, מהו תפקידו של השכל באמונה?

הכרת המציאות הטבעית, או מסורת של התגלות, אינם כופים עלינו מבחינה הגיונית את האמונה. ספק אפילו אם מסוגלות הן להקנות לאמונה הדתית סבירות עדיפה על זו של שלילת האמונה. [...] עומדים אנו בפני הברירה: להאמין או שלא להאמין. וזהו בדיוק המצב אותו מציין ישעיהו ליבוביץ, כשהוא טוען, כי האמונה איננה מסקנה, כי אם עניין להכרה שבבחינה. ("מתקרים", עמודים 256–

261)

אליעזר גולדמן, מחקרים ועיונים